Planlama 2021;31(3):546–561 | doi: 10.14744/planlama.2021.80270

ARAŞTIRMA / ARTICLE

Soylulaştırmanın Güncel Dinamiklerinin Bir Analizi: Serinyol/Antakya Örneğinde "Öğrencileştirme" Süreci ve Etkileri

Analysis of the Current Dynamics of Gentrification: "Studentification" Process and its Impact in Serinyol/Antakya Case

Ahmet Suvar Aslan, Bilge Çakır

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Hatay

ÖZ

Soylulaştırma kavramı, kavramın ilk ortaya çıktığı günden bugüne dönüşmüştür. Günümüzde soylulaştırmanın tanımı, mekânsal ölçeği, görüldüğü coğrafi konumu değişmiş ve tanım yeniden kavramsallaştırılmıştır. 21. yüzyılın başında yapılan yeni soylulaştırma kavramlarından biri de "öğrencileştirme" olarak dilimize çevrilen "studentification" kavramıdır. Bu çalışma Hatay'ın ilk üniversitesi olan ve 1992 yılında kurulan Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi'nin ana yerleşkesi çevresindeki Alahan, Anayazı, Derince, Serinyol ve Zülüflühan Mahallelerinin bulunduğu bölgedeki mekânsal ve toplumsal dönüşümü "öğrencileştirme" kavramı temelinde incelemiş ve bu kavramın kentin kırsal özelliğe sahip mahallelerine olan etkisi üzerinden süreci açıklamaya çalışmıştır. Antakya'nın kırsal bölgesinde yer seçen üniversite yerleşkesi, öğrenciler aracılığı ile toplumsal ve mekânsal bir dönüşüme yol açmıştır. Çalışma yaşanan bu dönüşümün sermaye sahipleri lehine geliştiğini göstermekte ve kırsal alandaki öğrencileştirme ile soylulaştırma arasındaki ilişkiyi kurmaktadır. Kırsal karaktere sahip bir bölgenin öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda yeniden şekillenerek kent merkezinden farklılaştığı, böylece öğrencileştirme öncülüğünde alanın kentleştiği, sermaye sahiplerinin ekonomik güçlerine göre alanın imar kararlarında söz sahibi olabildiği, fiziksel peyzajda değişimlerin yaşandığı, dar gelirlilerin dolaylı da olsa yerinden edildiği bir sürecin gerçekleştiği, bu çalışmada elde edilen önemli bulgular arasındadır.

Anahtar sözcükler: Antakya; konut politikası; öğrencileştirme; soylulaştırma.

ABSTRACT

The concept of gentrification has been transformed since the first day the concept emerged. Today, the definition of gentrification, its spatial scale, and its geographical location has changed and the definition has been re-conceptualized. One of the new gentrification concepts introduced at the beginning of the 21st century is the concept of "studentification", which was translated into our language as "öğrencileştirme". This study examines the spatial and social transformation in the region where Alahan, Anayazı, Derince, Serinyol and Zülüflühan neighborhoods are located around the main campus of Hatay Mustafa Kemal University, which was the first university of Hatay and established in 1992, on the basis of the concept of "studentification", and tries to explain the process through the effect of the concept on the city's rural neighborhoods. The university campus chooses a place in the rural area of Antakya, has led to a social and spatial transformation through students. The study shows that this transformation has developed in favor of capital owners and establishes the relationship between studentification and gentrification in rural areas. In the study, where a rural area differentiated from the city center by being reshaped in line with the needs of students, thus the area is urbanized under the leadership of studentification, the capital owners can have a say in the development decisions of the area according to their economic power, changes are experienced in the physical landscape, and the low-income is indirectly displaced are among the significant findings.

Keywords: Antioch; housing policy; studentification; gentrification.

Bu çalışma; Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Ağı 7. Sempozyumu "Kavram, Kuram, Planlama Yaklaşımları, Mevcut Politikalar ve Kurumsal Yapıyı Gözden Geçirme Zamanı" 10–12 Eylül 2020 – Mersin/Türkiye (çevrimiçi etkinlik – 2.6 Toplumsal Yapı Oturumu) etkinliğinde bildiri olarak sunulmuştur.

Geliş tarihi: 01.12.2020 Kabul tarihi: 26.08.2021
Online yayımlanma tarihi: 08.09.2021
İletişim: Ahmet Suvar Aslan
e-posta: asaslan@mku.edu.tr

TMMOB Şehir Plancıları Odası

OPEN ACCESS This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Kentlerin gelişip biçimlenmesinde sahip oldukları üniversitelerin önemli rolleri olmaktadır. Bu kurumların öğretim ve araştırma olanakları sunma işlevlerinin ötesinde daha baskın bir rolü kentteki toplumsal yapının dönüşümü, kültürel hayatın çeşitlenmesi ve gelişmesi, kentin ekonomisinin büyümesi ve konut arzının yönlenmesi üzerine olmaktadır. Türkiye'de 2000'li yıllarla birlikte gündemdeki ağırlığını artıran "her ile bir üniversite" politikası 2012 yılında hedefine ulaşmış ve 81 ilin tamamında faaliyet gösteren en az bir üniversite açılmıştır. Bu politikanın hız kazanması ile kentlerdeki üniversite ve öğrenci sayıları da artmış ve kentler hızla dönüşmeye başlamıştır.

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi'nin (HMKÜ) kuruluşu 1992 tarihine uzanmakla birlikte üniversitenin şu anki ana yerleşkesine (Tayfur Sökmen Yerleşkesi) taşınmaya başlaması 2000 yılında gerçekleşmiştir. Antakya kent merkezine 17 km uzaklıkta olan yerleşke çevresinin o dönemde kırsal özellikte olması ve öğrencilerin civarda barınma olanağının bulunmaması nedeniyle bölgede konut üretimi de aynı tarihlerde başlamıştır. Bu çalışmada, çoğunlukla öğrencilerin ikamet ettiği Derince, Anayazı, Alahan, Zülüflühan ve Serinyol mahallelerinde yaşanan mekânsal ve toplumsal dönüşüm, soylulaştırmanın bir türevi olarak değerlendirilen "öğrencileştirme" kavramı çerçevesinde tartışılmakta ve kavramın kentin kırsal niteliğe sahip mahallelerine olan etkisi üzerinden süreç açıklanmaya çalışılmaktadır. Çalışma kentin kırsal mahallelerinde öğrenciler aracılığı ile yaşanan toplumsal ve mekânsal dönüşümün sermaye sahipleri lehine geliştiğini göstermesi ve kırsal alandaki öğrencileştirme ile soylulaştırma arasındaki ilişkiyi kurması açısından soylulaştırma yazınına katkıda bulunmaktadır.

Metin kapsamında öncelikle öğrencileştirme kavramına dair kısa bir tartışmaya yer verilmektedir. Bu tartışmanın yapılabilmesi için de soylulaştırma yazınında yaşanan güncel yaklaşımların neler olduğuna bakılması elzemdir. Bu yolla öğrencileştirme ile soylulaştırmanın yakınsadığı ve ayrıştığı alanlar belirlenmiş ve çalışmanın yazına katkısına ilişkin kavramsal alt yapı da oluşturulmuş olmaktadır. Takip eden bölümlerde çalışmanın amacı ve yöntemi aktarılmakta, sahada uygulanan anketlerin ve niteliksel görüşmelerin kapsamlarına dair bilgi verilmektedir. Saha çalışması bulgularının tartışıldığı bölümde, kurumlardan elde edilen veriler ile çalışma boyunca uygulanan anket ve niteliksel görüşmeler değerlendirilmektedir. Son bölümde ise soylulaştırma ve öğrencileştirme arasındaki ilişkiden yola çıkarak Serinyol/Antakya örneğinde sürecin farklı dinamikleri, etkileri, nedenleri ve sonuçlarının neler olduğunun değerlendirilmesi ve önerilerin sunulması ile çalışma tamamlanmıştır.

Soylulaştırma ve Bir Türevi Olarak "Öğrencileştirme"

"Soylulaştırma süreci zamanla mutasyona uğraması gibi, onu açıklamak ve tarif etmek için kullanılan terimler de mutasyona uğradı. Yeni bulunan terimlerin çoğu, 'soylulaştırma' teriminin türevleridir" (Lees, Slater ve Wyly, 2008: 129). Bu türev tanımlardan biri olan ve Smith (2002) tarafından ortaya koyulan "studentification" kavramı Türkçe yazında "öğrencileştirme" (Tuncer ve İslam, 2007) olarak yer almaktadır. Öğrencileştirme, popüler üniversitelerin bulunduğu yerleşimlerdeki belirli bölgelerde, bölgeye gelen çok sayıda öğrenciyi odak alarak gerçekleşen sosyal, çevresel ve ekonomik değişimi anlatmak için kullanılmıştır (Smith, 2005).

Soylulaştırma kavramı, ilk tanımlandığı günden bugüne geçen zamanda kentsel dinamiklerin, kentsel politikaların değişmesi ile dönüşmüştür. Soylulaştırma artık Glass'ın (1964) tanımındaki gibi sadece orta sınıfların işçi semtlerini dönüştürdüğü süreci anlatan bir kavram değildir. Günümüzde soylulaştırmanın tanımı, coğrafyası değişmiş ve bu değişimlere göre de yeniden kavramsallaştırılmıştır. Yapılan bu kavramsallaştırmalardan biri olan öğrencileştirme tartışması soylulaştırma ile beraber değerlendirilebildiği gibi soylulaştırmadan farklılaşan yönleri de bulunduğu için özgün bir yapıdadır. Öğrencileştirme sürecinde üniversite öğrencileri, soylulaştırma süreçlerinin uygulayıcıları ve faydalanıcılarından farklılık göstermektedir. Smith (2005) öğrencileştirmede, öğrenciler yerine süreci kontrol eden gayrimenkul yatırımcıları ve ev sahipleri gibi kurumsal aktörlerin dikkate alınmasının daha doğru olduğunu vurgulamaktadır. Böylelikle öğrencileştirme, daha önceki soylulaştırma tartışmalarındaki üretici-tüketici gruplarına dair yapılan kavramsallaştırmalarla farklılaşmaktadır (Smith, 2005).

Soylulaştırma ve Öğrencileştirme Kavramlarının Gelişimi ve Değişimi

Öğrencileştirme kavramı yazında soylulaştırma ile birlikte tartışılmaktadır. Lees, Slater ve Wyly (2008) "Soylulaştırma" isimli kitaplarında kavramın mutasyonlarını tartıştıkları alt bölümde öğrencileştirmeyi de soylulaştırmanın bir türevi olarak değerlendirmişlerdir. "Küresel Bağlamda Soylulaştırma" kitabında Smith (2005) öğrencileştirmeye dair kavramsal bir çerçeve sunmakta ve iki kavram arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Öğrencileştirmeye dair kuramsal tartışmaya girmeden önce soylulaştırmanın tarihsel sürecinin hatırlanması öğrencileştirme kavramını doğru konumlandırabilmemizi sağlayacaktır.

Soylulaştırma

Ruth Glass'ın 1964'te soylulaştırma kavramını yazına kazandırmasından bu yana neredeyse 60 yıl geçmiş ve bu süreç içerisinde kavram yeni boyutlar, anlamlar, kazanarak değişime uğramıştır. Bu değişimi anlayabilmek için Glass'ın orijinal tanımına geri dönmek, gelinen noktanın anlaşılmasında yardımcı olabilecektir:

> *"Birer birer, Londra'nın işçi semtlerinin birçoğu orta sınıflar -üst ve alt- tarafından işgal edilmektedir. Eski püskü, mütevazı ahırlar ve kulübeler –üst katta iki, alt katta iki odalı- kira kontratları-*

nın süresi dolduğunda ele geçirilmiş, şık ve pahalı konutlar haline gelmişlerdir. Daha önce ya da son dönemde çöküntüleşmiş olan daha büyük Viktorya evleri- oda oda kiraya verilen ya da birden fazla hane tarafından kullanılan evler- iyileştirilmiştir. Günümüzde, bu evlerin birçoğu pahalı dairelere veya 'çok küçük evlere' (yeni emlak snob jargonu açısından) bölünmüştür. Bu tür konutların mevcut sosyal statüsü ve değeri genellikle statüleri ile ters ilişkilidir ve her durumda mahallelerindeki önceki seviyelerle yapılan karşılaştırmalarda güncel fiyatları muazzam bir şekilde şişirilmiştir. Bir mahallede bu soylulaştırma süreci bir kez başladığında, özgün işçi sınıfı kullanıcılarının tamamı ya da çoğunluğu yerlerinden edilene ve mahallenin toplumsal karakteri tamamen değiştirilene kadar hızla devam eder." (Glass, 1964: xviii–xix)

Glass'ın çalışmasından bugüne, soylulaştırma alanında kapsamlı ve detaylı bir yazın oluşmuş ve oluşmaya da devam etmektedir. Yazındaki ilk yaklaşımlar, küresel kuzey ile sınırlı olarak konut piyasasına ve mevcut mülklerin rehabilitasyonuna odaklanmaktadır. Soylulaştırma yazınının önemli isimlerinden olan Smith'in kavrama dair yaklaşımları soylulaştırmanın süreç içerisinde geçirmiş olduğu dönüşümleri gösterebilmektedir. Smith'in 1980'lerin başlarında yaptığı tanım ile Glass'ın 1963'teki yaklaşımı oldukça benzerdir:

"*Soylulaştırma ile ben, işçi sınıflarının yaşadıkları mahallelerin orta sınıf ev alıcıları, yatırımcılar ve profesyonel konut geliştiriciler tarafından rehabilite edildiği bir süreci kastediyorum. Soylulaştırma ile yeniden yapılaşma arasında kuramsal bir ayrım yapıyorum. Yeniden yapılaşma eski dokuların rehabilitasyonunu değil, yapılı çevre üzerinde yeni binaların inşa edilmesini içerir.*" (Smith, 1982: 139)

Kavramın yazına girmesinden bugüne orijinal ve erken dönem tanımının dışına çıkılmıştır. Sassen (1991) kavramın yaşadığı değişim ile beraber işçi sınıflarının konut alanlarının dönüşümünden çıkarak, rıhtımların ihyası, kent merkezindeki otel ve kongre kompleksleri inşaatlarının artışı, büyük ölçekli lüks ofis ve konutların gelişmelerini de içerdiğini söylemiştir. Son birkaç on yıldan beri soylulaştırma denince sadece işçi sınıflarının yaşadıkları kent içi yaşam alanlarının soylulaştırıcılar vasıtasıyla değiştirilmesi anlaşılmamaktadır. Güncel soylulaştırma tartışmaları daha geniş bir perspektif sunmaktadır. Soylulaştırma farklı coğrafyalarda yaşanmakta ve farklı formlar alabilmektedir (Davidson ve Lees, 2005).

Farklı bilim insanları değişik zamanlarda soylulaştırmaya ilişkin farklı süreçler tanımlamışlardır. Bunlardan Warde ve Savage'in (1993) tanımı ile Davidson ve Lees'in (2005) tanımı birbirleri ile yakınsamakta ve bu çalışmada da soylulaştırmanın göstergeleri olarak Davidson ve Lees'in belirlediği bileşenler temel alınmaktadır. Buna göre; Davidson ve Lees (2005: 1187) soylulaştırmanın dört ana ögesini "(a) sermayenin yeniden yatırımı, (b) dışarıdan gelen yüksek gelir grupları tarafından sosyal profilin yükselmesi, (c) fiziksel peyzajın değişimi, (d) düşük gelir gruplarının doğrudan ya da dolaylı olarak yerinden edilmeleri" olarak sıralamaktadır. Bu ögelerin tanımlandığı çerçeve sadece işçi sınıfının yerinden edilmesini değil daha geniş çerçevede bir yerinden edilmeyi kapsamaktadır. Ayrıca dolaylı olarak yerinden edilmenin de soylulaştırma kapsamında değerlendirilmesi kavramın kapsayıcılığını artırmaktadır.

Günümüzde soylulaştırma ilk dönem yaklaşımların ötesinde bir anlam kazanmış ve süreç içerisinde kapsayıcılığı artmıştır. Lees, Slater ve Wyly (2008) bunu soylulaştırmanın mutasyona uğraması olarak değerlendirmektedir. Mutasyonlar adı altında birbirleri ile hem ilişkili hem de farklılaşan soylulaştırma türevlerini değerlendirmişlerdir. Bu türev soylulaştırma tanımları, kırsal soylulaştırma, yeni yapı yoluyla soylulaştırma, süper soylulaştırma, turizm soylulaştırması ve öğrencileştirme olarak sıralanmaktadır. Bu çalışmanın temelinde soylulaştırmanın mutasyonlarından biri olan öğrencileştirme süreçleri yatmaktadır. Çalışma öğrencileşme süreçlerinin soylulaştırma ile olan bağını ve farklılıklarını da incelemektedir. Bu noktada soylulaştırma kavramının diğer türevlerine de kısaca değinmek anlamlı olacaktır.

Yeni orta sınıfın kırsal alanlara yerleşme arzusu ile beraber bu alanlarda sosyo-ekonomik ve kültürel dönüşümler yaşanmakta ve bu da beraberinde düşük gelirli grupların mekânsal olarak yer değiştirmelerini getirmektedir (Lees, Slater ve Wyly, 2008). Kırsal alanda yaşanan bu nüfus değişikliğinin sınıfsal yönüne dikkat çeken çalışmalar (Cloke ve Thrift, 1990; Urry, 1995) olurken ayrıca, kırın soylulaştırılması ile kentsel soylulaştırma arasındaki paralellikleri de vurgulayan metinler de yazılmıştır (Smith ve Phillips, 2001; Smith, 2002).

Bir diğer soylulaştırma türü ise yeni yapı yoluyla soylulaştırmadır. Bu soylulaştırma, önceki tartışma ile karşıtlıklara sahiptir. Görece düşük ekonomik sermaye ve yüksek kültürel sermayeye sahip kişilerin öncü olup, eski konut stokunu yenileyerek kent hayatına katılmasını sağladığı bir yapıdan bahsedilmemektedir. Soylulaştırmanın bu türevi emlak geliştiricileri tarafından yapılan büyük, yeni inşa edilen konut sunumlarını içermektedir ve bu arzın temelinde ise lüks konutlar yer almaktadır (Davidson ve Lees, 2005)

Soylulaştırma süreci yaşamış olan bir bölgenin ekonomik sermayesi yüksek olan finans sektörü ile ilintili kişilerce yeni bir soylulaştırma dalgasına dahil olduğu soylulaştırma türevi ise süper soylulaştırma olarak adlandırılmaktadır (Lees, 2003; Butler ve Lees, 2006).

Şekil 1. Çalışmanın kuramsal arka planı.

Gotham (2005) New Orleans "Vieux Carre" mahallesinde gerçekleştirdiği saha çalışmasına dayanarak turizm soylulaştırma kavramını geliştirmiştir. Kavram turizmi ve soylulaştırmayı teşvik eden devletin rolünü vurgulamayı amaçlamaktadır. Gotham çalışmasında kültürel tercihler veya tüketici talebi ile gerçekleşen soylulaştırma açıklamalarının saha çalışmasındaki bulguları açıklamak için yetersiz kaldığını ve turizm mekânlarının çoğalarak gayrimenkul sermayesinde yükselişe sebep olduğunu, böylece ekonomik sermayesi daha yüksek olan bir topluluğa hitap eden bir dönüşüm yaşandığını savunmuştur.

İlk olarak Smith (2002) tarafından adlandırılan 'öğrencileştirme' de soylulaştırmanın mutasyona uğrayarak oluşturduğu yeni türev kavramlardan biridir. Öğrencileştirme, popüler üniversitelerin bulunduğu şehir ve kasabaların belirli bölgelerini istila eden çok sayıda öğrenci tarafından gerçekleştirilen sosyal, çevresel ve ekonomik değişim sürecini ifade etmektedir. Son dönemlerde İngiltere'de yükseköğretimin birçok yönden muazzam genişlemesi böyle bir sürece yol açmıştır.

Kavramsal boyutta, öğrencileştirme ile soylulaştırma arasında benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır. Yukarıda soylulaştırmanın geçirdiği mutasyonlarla beraber yaşandığı coğrafyanın ve içeriğinin de değiştiğinden bahsedilmiştir. Bu alt bölümde ise soylulaştırmanın yeni türevlerinden biri olarak görülen öğrencileştirme sürecine ilişkin yazına bakarken onun soylulaştırma ile olan ilişkisi de incelenmeye çalışılacaktır. Bu inceleme ile ilişkili olarak, çalışmanın kuramsal arka planı ile kavramsal çerçevenin temelini oluşturan öğrencileştirme ve soylulaştırma arasındaki benzerlik ve farklılıklar Şekil 1'de özetlenmektedir.

Öğrencileştirme

Smith (2005) soylulaştırmaya maruz kalan konut ile öğrencileşme sürecine dahil olan konut arasında farklar olduğunu ifade etmektedir. Soylulaştırıcıların orta ve uzun dönemli ve ikamet amaçlı konut almalarının yanında öğrencileştirmede eğitim süresi boyunca ikamet edilen, mülk sahipliğinden ziyade kiracılığın geçerli olduğu bir yapı söz konusudur. Dolayısıyla, öğrencileştirme ile soylulaştırma süreçleri arasında konut sahipliği ve konutun kullanımı açısından temel farklar bulunmaktadır.

Öğrencileştirmede öğrencilerin tükettiği konutlar ve mallar profesyonel geliştiriciler tarafından üretilmektedirler. Soylulaştırıcılar mülk sahibi olmaya gayret etmektedirler ve yüksek ekonomik sermayeleri ile soylulaştırılmış alandaki kültürel sermayeyi satın alma çabasını gütmektedirler (Bridge, 2001). Smith (2005) öğrencileştirme ile erken dönem öncü soylulaştırıcılar arasında ekonomik sermayelerinin azlığı ve iş gücü piyasasına kısıtlı katılımları gibi benzerlikler olduğunu söylemektedir. Böylece öğrencileştirenler ile öncü soylulaştırıcılardan olan yaratıcı sektörlerde çalışanlar arasında bağ kurulabilmektedir. Diğer taraftan öğrencileştirmede öğrencilerin rolü ile mekânın dönüşümünde sahneye çıkan sermaye sahiplerinin işlevi farklı olmaktadır. Mekânın kullanıcıları sürecin getirdiği ekonomik faydadan yararlanamamakta ve dahası onu üretmektedirler. Oluşan artı değeri ise mekânın ilk sahipleri yerine öğrencileşme sürecini görüp yatırım yapanlar almaktadırlar.

Üniversite öğrencileri kısa süreli ve dönemsel olarak kent içinde, şehirlerarasında hatta ülkeler arasında göç etmektedirler. Küresel ölçekte artan bir üniversitelilik oranından bahsetmek mümkündür ve bu oran Türkiye'de de hızla artmaktadır. Yük-

seköğretim Kurumunun verilerine göre (2020) 2013–2014'te 2.508.079 olan öğrenci sayısı 2019–2020'de 7.940.133 olmuştur. Artan üniversitelilik oranı toplumun dönüşümde de önemli bir rol üstlenmektedir. Üniversite eğitimi alabilmek için bildiği, güvende hissettiği çevresinden ayrılarak başka bir şehre göç etme kararı veren öğrencinin bu tutumu kendisini ve gittiği yeri dönüştürme gücüne sahiptir. Bu göçler sonucunda öğrenciler, üniversiteyi merkeze alan yer seçim stratejileri ile beraber gittikleri yerde ekonomik, sosyal, kültürel ve fiziksel dönüşümlere sebep olmaktadırlar. Smith (2002) bu süreci öğrencileştirme olarak tanımlamıştır. Öğrencileştirmede göç eden kişiler üniversiteyi yani eğitim gördükleri kurumu merkeze alarak o bölgedeki öğrenci konutlarına odaklanmaktadırlar. Bu da öğrencileştirmenin getirdiği olumlu veya olumsuz etkileri yönlendirmektedir (Munro vd., 2009). Örneğin, bu yolla öğrenci ulaşım masrafları başta olmak üzere tasarruf edebilmektedir. Bölgedeki öğrenci sayısında oluşan artış ile kurumsal konaklama olanakları arasındaki makasın genişliği dolayısıyla özel kiralık konut sektöründe öğrencilerin tüketimine uygun birimlerin sayıları üniversitelerin yakınlarında artmaktadır (Smith, 2005; Rugg vd., 2002; Allinson, 2006).

Öğrenciler, üniversiteye yakın yerlerde yaşamayı tercih ederken tek ölçütleri bu yakınlık değildir. Üniversite çevresinde öğrencileştirmenin gerçekleştiği mahallelerde yaşamayı tercih ederler ama yerleşkeye yakın olup öğrencileşmenin yaşanmadığı mahallelerde ikamet etmeyi tercih etmezler. Öğrenciler bir bölgede toplanmaya başladıktan sonra onları kentin bir başka bölgesine yönlendirmek zor olmaktadır (Rugg vd., 2002). Hamnett (2000: 334) soylulaştırma için "...basit bir sınıf veya gelir fenomeni değildir. Ayrıca, yeni bir kültürel ve konut tercihleri setinin oluşturulmasıyla da önemli ölçüde bağlantılıdır" demektedir. Smith (2005) de öğrencilerin yaşayacakları mahalleyi seçmelerinde Hamnett'in soylulaştırma ile ilgili yaklaşımına atıf yaparak süreci açıklamaktadır. Öğrencilerin kendi kültürel kodlarına daha yakın yerlerde yaşama arzuları özellikle küçük ve orta ölçekli kentlerin emlak değerlerini de etkileyebilmektedir. Taş ve Türkan'ın (2016) Çankırı'da yürüttükleri çalışmada da öğrencilerin yer seçim ölçütlerinin kentin gayrimenkul fiyatlarına olan etkisi ortaya koyulmaktadır. Taş ve Türkan'a (2016: 405) göre "üniversite öğrencilerinin, hangi mahallelerde kaldıkları veya en çok hangi mahalleyi tercih ettikleri de mekânsal dağılım açısından son derece önem taşımaktadır. Bu durum özellikle kentteki konut kiralarının mahalleler düzeyinde farklılaşmasında önemli bir faktördür."

Öğrenciler yaşama alanı seçerken benzer kültürel kodlara sahip olan toplulukların yaşadığı alanları tercih etme eğilimindedirler (He, 2015). Yeme içmeden eğlenceye, modaya kadar kendi kültürünü arama, oluşturma ve yaşatma gayesinde olan bu dinamik topluluk kentte kendi niş alanlarını oluşturabilmektedir. Böylece öğrencilerin yoğunlaştıkları bölgeler yerel ekonomi için vazgeçilmez hale gelebilmektedir (Chatterton, 1999). Öğrencilerin tüketici olarak oluşturduğu talep, özellikle taşra kentlerinde yerel ekonominin birçok kademesinde kendini göstermektedir. Yılmaz'ın (2011) Isparta'da yaptığı saha çalışmasındaki izlenimi öğrencileşmenin taşra kenti ekonomisine etkisini göstermektedir. Yılmaz'a (2011) göre kentte hizmet sektöründe olan yeme içme mekânları, internet kafeler gibi öğrencileri odağa alan işletmelerin sayısında hızlı bir artış olmuş ve ayrıca, konut arzında da öğrencilerin ihtiyaçları çerçevesinde çeşitlenme meydana gelmiştir. Öğrencileştirmenin yaşandığı yerleşimlerde hizmet arzı öğrencilere göre şekillenirken, o bölgede daha önceden yaşayan hane halkları kendilerini dışlanmış durumda bulabilmektedirler.

Smith (2005) öğrencileştirmenin soylulaştırma ile benzer olarak ekonomik, sosyal, kültürel ve fiziksel boyutları olduğunu belirtmektedir. Konutların öğrencilerin tüketimine uygun forma dönüştürülmeleri ve bölgede yaşayanlardan daha büyük sermayeye sahip olanlar tarafından satın alınarak el değiştirmeleri alanda aynı zamanda konut sahipliği oranını azaltması ile ekonomik açıdan etkilidir. Bölgenin kalıcı sakinleri yerine geçen öğrenciler geçici, çoğunlukla genç, bekâr ve orta sınıflardır ve mahallenin sosyal yapısının değiştirmesi ile sosyal yönden etkilidir. Belirli hizmetlerin tüketimine dayalı ortak yaşam tarzı ile kültür üzerinde de etkilidir. Öğrencileştirmenin başlaması ile öğrencilerin ihtiyaçlarına göre dönüştürülen konutlar başlangıçta fiziksel ortamda iyileşme sağlamasına karşın, uzun vadede çevrenin fiziksel kalitesini düşürmektedir.

Öğrencileştirme süreci ile beraber gayrimenkullerin kiralarında ve satış değerlerinde hareketlilik başlamaktadır. Smith'e (2005) göre öğrencileştirme Ley'in (1996) organik girişimciler tanımına uygundur ve üniversite yerleşkelerine yakın yerleşim yerlerinde küçük ölçekli mülk ve sermaye sahipleri sürece öncülük etmektedir. Böylece büyük sermaye sahiplerinin kent merkezindeki büyük ölçekli müdahaleleri yerine, öğrencileştirmenin yaşandığı yerlerde daha küçük sermaye sahiplerinin ana aktör olduğu bir sistemin bulunmakta olduğunu söylemektedir. Öğrencileştirme, tıpkı soylulaştırmada olduğu gibi, farklı coğrafyalarda farklı hız, ölçek ve şekillerde gerçekleşebilmektedir. Antakya örneğinin incelendiği bu çalışmada Smith'in İngiltere üzerinden yaptığı tanımların birçoğunun (örneğin Antakya'da büyük sermaye sahiplerinin alanın dönüşmesinde önemli pay sahibi ana aktörlerden olması) geçerli olmadığı görülmüştür. Saha bulgularının incelendiği bölümde bu konuya daha detaylı yaklaşılacaktır.

Öğrencileştirmenin görüldüğü kentsel alanda sürecin olumlu ve olumsuz özellikleri olabilmektedir. Munro vd. (2009) öğrencilerin yaşadığı bölgelerde daha yüksek suç oranı olabildiğini söylemekte ve bunu örneklerken öğrencilerin yaşadığı hanelerde taşınabilir bilgisayarlar gibi mobil ve yüksek değere sahip eşyaların diğer hanelere göre daha çok olabildiği üzerinden açıklama yapmaktadır. Hubbard (2009) öğrencileştirmenin mahallenin eski sakinleri için öğrencilerin sebep olduğu, geç

saatlerdeki gürültü, çöp ve küçük vandalizm, yerel otoparklar üzerindeki baskının artması gibi olumsuz etkileri olduğundan bahsetmektedir. Öğrencileştirmenin olumsuz etkilerinin güçlü olarak hissedildiğini ve hatta bu durumun öğrenciler tarafından da kabul edildiğini söyleyen Allinson (2006), sürecin olumlu yönlerinden de bahsetmektedir. Ona göre sürecin olumlu taraflarını iki grupta değerlendirmek mümkündür. İlk olarak öğrenci nüfusunun varlığı nedeniyle mahallede yaşanabilecek olumlu etkiler olabilmektedir. Allinson bu noktada Smith'e (2005) atıfla mahallede gerçekleşecek olan fiziksel iyileştirme, yeniden canlandırma ve kültürel katkıyı olumlu yönlerden saymaktadır. İkinci grupta ise öğrencilerin yaratabileceği olumsuz etkileri giderebilmek için yerel idare ve/ya toplumun diğer temsilcilerinin atacağı adımların olduğunu söyler. Yani öğrencileştirme bir bakıma fırsattır da. Öğrencilerin olumlu ve olumsuz etkilerini tartışan bir diğer çalışmada da Munro vd. (2009) öğrencileştirmenin bu vasıflarıyla soylulaştırma ile kesişim kümesi bulunduğunu ve kent toprağına etkinin bir kereye mahsus olmayarak tüm sistemi etkilediğini vurgulamaktadır.

Boş zamanı, belirli bir miktarda harcama gücü ve sosyal yaşam tarzı açısından kent içi hareketliliği yüksek olabilen ve geçici olarak o bölgede yaşayan gençler, girdikleri alanda dönüştürücü etkiye sahip olabilmektedirler. Allinson (2006) kentin canlılığını, dinamizmini ve albenisini artıran bu özellikleriyle öğrencilerin kente gelmesini istila, yıkım, getto gibi olumsuz kavramlarla anmanın doğru olabileceğini ve bu fenomenin kentsel değişim süreçlerinden biri olduğunu söylemektedir.

Özetle, çalışmanın ikinci bölümünde öğrencileştirmenin soylulaştırmanın türevlerinden biri olarak değerlendirildiği her iki yazın da tartışılarak aktarılmıştır. Çalışmanın kurgusu oluşturulurken yapılan saha çalışması ile yazın tartışması arasında bir dengenin kurulmasına gayret edilmiştir. Çalışma gücünü bu dengeden alırken, bu durum aynı zamanda yazın tartışmasının bir ölçüde genel kalması gibi bir sonucu da beraberinde getirmiştir. Ancak saha bulguları ile ortaya çıkan özgünlükle Türkiye'deki kentleşme yazınına katkı sağlayabilmek üzere sahadan elde edilen veriler yazın tartışması ile yorumlanmıştır.

Bu bölüm öğrencileştirmeyi tartışırken soylulaştırma kavramının olmazsa olmazlığı üzerine kurgulanmış olması sebebiyle öğrencileştirmeyi soylulaştırma içinden tanımlamakta ve bu yaklaşımın altını çizmektedir. Kavramın soylulaştırma içinden çıkmış olması onun soylulaştırma ile farklılıkları olmadığı anlamına da gelmemektedir. Yine de her iki kavramın birçok kesişim noktası bulunmaktadır. Davidson ve Lees (2005)'in soylulaştırmayı tanımlamak için ortaya koyduğu dört öğe öğrencileştirme kavramı için de geçerlidir. Smith'e (2005) göre soylulaştırmanın ekonomik, sosyal, kültürel ve fiziksel boyutları öğrencileştirmeyle yakınsar. Öğrencileştirmede öğrencilerin konut talebine sermaye sahibi olan profesyonel gayrimenkul geliştiricileri cevap vermektedir. Öğrencileşen mekân üniversite yerleşkesine yakın bir yer olurken, yerleşkeye aynı yakınlıkta olan bir başka bir alan öğrencileştirme sürecinin dışında kalabilmektedir. Öğrenciler kendi kültürel kodlarına yakın yerlerde bir araya gelme eğilimindedirler (He, 2015). Öğrencileştirme soylulaştırmada olduğu gibi konut sahiplik oranının sermaye sahipleri lehine işlediği bir süreç yaratmaktadır. Soylulaştırma ve öğrencileştirme için ifade edilen bu süreçler benzerlikler göstermekle birlikte süreçler tek bir mekânda yaşanmamakta farklı kültürlerde, farklı coğrafyalarda değişik hız ve ölçeklerde görülmektedir. Öğrencileştirme kavramına ilişkin yazın büyük ölçüde küresel kuzey üzerinden şekillenmiş olsa da Türkiye'de de benzer süreçler gözlenmektedir. Bu çalışma, sürecin ilk başladığı yıllarda kırsal peyzajın ağırlıkta olduğu bir alanın hızla dönüşmesini devam eden bölümlerde saha çalışması üzerinden açıklamaktadır.

Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin en güneyindeki üniversite olan HMKÜ Tayfur Sökmen Yerleşkesinde eğitime ilk başlandığı tarihte, kentin kırsal özelliğe sahip yakın çevresindeki mahallelerinde yaratmış olduğu sosyal ve mekânsal dönüşümü öğrencileştime çerçevesinde açıklamaya çalışmaktır. Saha çalışmasının yürütüldüğü yerleşim birimleri kent merkezinin 17 km kuzeyinde, üniversite yerleşkesinin ise doğusunda kalmaktadır. Çalışma alanı ve özelliklerine ilişkin detaylı bilgi bir sonraki bölümde aktarılmıştır.

Çalışmada, söz konusu alandaki öğrencileştirme sürecinin nasıl gerçekleştiği, alandaki aktörlerin kimler olduğu, sürecin gelişiminde nelerin etkili olduğu analiz edilmiştir. Çalışma alanının birincil kullanıcılarının öğrenci ağırlıklı olduğu açıktır, ancak kullanıcılar ile bu süreçten kâr elde edenlerin ayrıştırılabilmesi öğrencileştirme tartışmasının da önemli boyutlarından birini oluşturmaktadır. Dolayısıyla çalışma, bu ayrımın ortaya koyulabilmesi amacını da taşımaktadır.

Çalışmanın veri toplama süreci iki aşamada gerçekleşmiştir. İlk aşamada nicel veriler toplanmış ve bu verilerin değerlendirilmesi ile nitel görüşmelerin yarı yapılandırılmış soru setleri hazırlanarak görüşülecek aktörler belirlenmiştir. Nicel veriler içerisinde kamuya açık verilerin edinilmesi yanında çalışma alanında anket uygulaması yapılmış ve bu anketlerde hata payı %5 ve güvenilirlik %95 olarak belirlenmiştir. Anketler yüz yüze eğitimin COVID-19 pandemisi nedeniyle sonlandırıldığı dönemde,[1] Survey Monkey alt yapısı kullanılarak online olarak uygulanmıştır. Ankete katılabilmek için çalışma alanındaki konut stoku içerisinde (çalışma alanındaki öğrenci yurdu dışındaki ev, tekil apart, site vb. barınma mekânlarında) ikamet

[1] Üniversitelerde yüz yüze eğitim COVID-19 pandemisi nedeniyle 13 Mart 2020 tarihinde sonlandırılmış, çalışmanın saha çalışmaları ise Haziran – Temmuz 2020 döneminde gerçekleştirilmiştir.

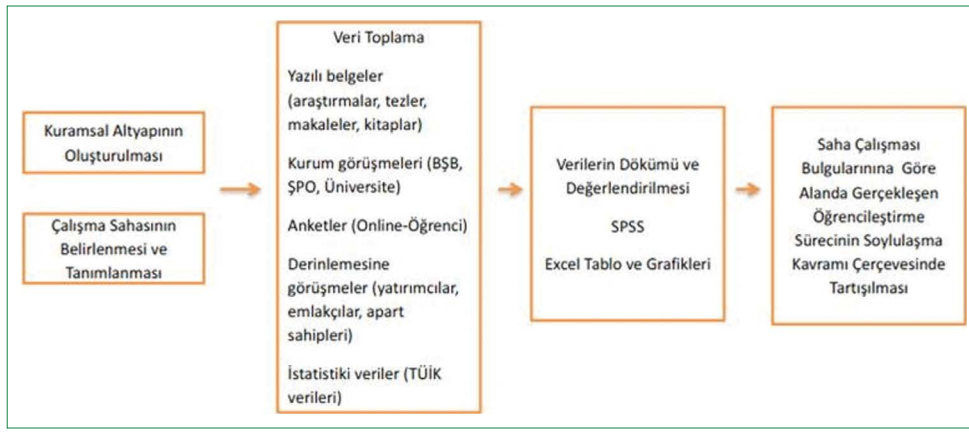

Şekil 2. Çalışmanın yöntemi.

edilme şartı aranmış, anketin ilk sorusu olan bu soruya hayır yanıtı verenler ankete devam edememiştir. Bu bağlamda çalışma alanındaki ev, tekil apart, site vb. alanlarda barınan toplam 387 öğrenci ile anket gerçekleştirilmiştir.

Anket sorularına yanıt verenlerin öğrencileştirmedeki rollerini anlayabilmek için kiracı olup olmadıkları gibi sorular sorulmuştur. Ankete katılanların %75'inden fazlasının kiracı olduğu bulgusu edinildikten sonra derinlemesine görüşmelerde alana yatırım yapmış olan sermaye sahipleri ile görüşülmesi gerektiği netleşmiş ve niteliksel görüşmelerin önemli bir ağırlığı bu görüşmelere verilmiştir. Bununla birlikte HMKÜ yönetiminin yerleşke çevresinin gelişimini yönlendirmede rol oynayıp oynamadığı, yerleşkenin kurulduğu dönemlerde ve sonrasında yapılan planlama çalışmalarında nasıl bir süreç izlendiği gibi konular ve kurumlar da niteliksel görüşmelerin kapsamına dahil edilmiştir. Buna göre çalışmanın veri toplama sürecinin ikinci aşaması olan niteliksel görüşmeler kapsamında, üniversitenin kurulduğu yıldan beri üniversitede görev yapmakta olan bir öğretim üyesi ve Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı'nda görevli bir mimar ile, son yirmi yıldır bölgede çalışan ve alandaki emlak piyasası ile el değiştirme süreçlerine hakim olan iki emlakçı ile, Şehir Plancıları Odası Hatay İl Temsilciliği'nden bir şehir plancısı ile, Hatay Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Dairesi'nde görev yapan iki şehir plancısı ile, yine son yirmi yıldır Antakya'da çalışan deneyimli bir harita mühendisi ile, dört adet site yöneticisi (yatırımcı temsilcisi olarak) ile ve bir adet de tekil apart yöneticisi ile görüşülmüştür. Niteliksel görüşmelerin hepsi yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

Çalışma alanındaki nüfus ve özellikle de öğrenci nüfusundaki değişim ile alanın yapılaşma hızındaki gelişimi görebilmek amacıyla çalışma alanı olarak belirlenen mahallelerin 2008–2020 dönemine ait hane halkı sayısı, medeni durum yaş eğitim ve cinsiyete göre nüfus ile yine aynı döneme ait verilen yapı ruhsatı sayıları TÜİK'ten talep edilmiştir. Alanın yakın geçmişte kırsal özellikte olması ve 2013 yılına kadar köy ya da belde olan yerleşim birimlerinin, 6360 sayılı yasanın yürürlüğe girmesi ve 2013 yılında Hatay Büyükşehir Belediyesi'nin kurulmasının ardından mahalle haline gelmesi nedeniyle nitelikli ve yeterli veriye ulaşmakta çeşitli sıkıntılarla karşılaşılmıştır. Edinilen verilerin 2013 öncesi ve sonrası içeriklerinde mahalle, köy, belde ve ilçe uyumsuzlukları bulunması nedeniyle sadece eğitim düzeyleri konusunda anlamlı karşılaştırmalar yapılabilmiş, talep edilen diğer veri alanlarında anlamlı çıkarımlarda bulunulamamıştır. İstatistiki veri temininde yaşanan bu sıkıntılar kısmen yüz yüze görüşmelerde ve saha gözlemlerinde giderilmeye çalışılmıştır. Açıklanan bu süreç Şekil 2'de özetlenmiştir.

Yeni gelenlerin tercihlerinin arazi kullanım kararları üzerine ve dolayısıyla da bölgenin peyzajı ve kentsel dokusu üzerinde nasıl etkili olduğu önemli sorulardan biridir. Kırsal alanın yapılı çevresinde yaşanan değişim öğrencileştirmenin önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Anketler ve niteliksel görüşmelerden elde edilen bulgulara dayanarak alanda gerçekleşen öğrencileştirme sürecinin boyutunun ne olduğu ve bu süreçte Davidson ve Lees'in (2005) soylulaştırma için belirlediği dört ana ögenin hangilerinin gerçekleştiği konuları saha çalışması bulguları tartışmasının ana çerçevesini oluşturmaktadır. Şekil 3'te görüleceği üzere çalışma alanında kentleşme devam ederken kırsal karakter de varlığını sürdürmeye çalışmaktadır.

Çalışma Alanının Belirlenmesi; Alanın Gelişimi ve Özellikleri

HMKÜ 1992 yılında kurulduğunda eğitim-öğretim ve idari faaliyetlerini şu an üniversitenin Mimarlık Fakültesi olarak faaliyet gösteren ve Antakya kent merkezinde bulunan binada başlatmıştır. Bina daha öncesinde Çukurova Üniversitesi'ne bağlı Antakya Eğitim Yüksekokulu olarak faaliyet göstermekte iken HMKÜ'nün kurulması ile birlikte yeni kurulan üniversitenin rektörlük binasına dönüşmüştür. Binanın bulunduğu kent merkezindeki küçük yerleşkede ayrıca yeni kurulan üniversitenin Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Güzel Sanatlar Fakültesi, üniversitenin sosyal tesisleri ve lojman bi-

Şekil 3. Çalışma alanında yer alan site ve apart çevresi görüntüleri – Temmuz, 2020.

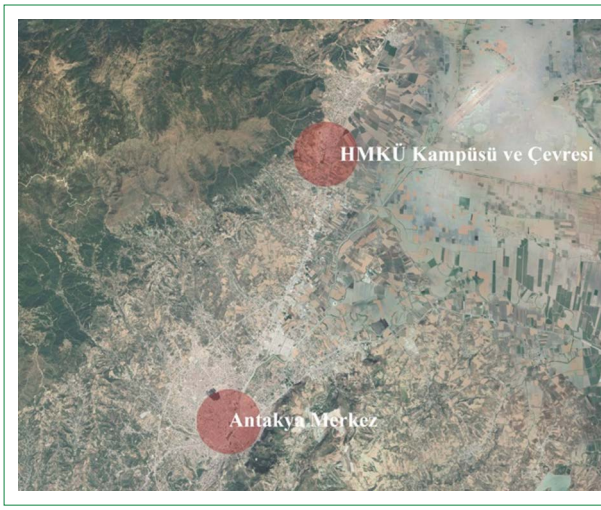

Şekil 4. Çalışma alanı ile Antakya kent merkezi ilişkisi (Kaynak: Google-Earth, 2020).

nası bulunmaktaydı. Bununla birlikte, şu an Derince Mahallesi olarak isimlendirilen bölgede (kent merkezinin kuzeyinde ve merkezden 14 km uzaklıkta) o dönemde Antakya MYO, Ziraat Fakültesi ve İktisadi İdari bilimler Fakültesi bulunmaktaydı. Kurulduğu dönemde Hatay'ın başka ilçelerinde de (İskenderun gibi) birimleri olan üniversitenin Antakya kent merkezinde başka bir birimi ise bulunmuyordu.

Yeni kurulan, gelişmeye ve büyümeye odaklı bir üniversite olarak derli-toplu bir yerleşke ortamı yaratmak üzere mekân arayışları da yine aynı dönemlerde başlamıştır. Antakya kent merkezinde bir üniversite yerleşkesi kurmaya elverişli ve yeterli büyüklükte bir alan bulunamaması nedeniyle kent merkezinin kuzeyinde ve kentin tek giriş bağlantısı olan E-5 karayolu üzerinde, o dönemin Alahan ve Zülüflühan Köyleri arasındaki verimsiz bataklık alan yeni yerleşke alanı olarak üniversiteye tahsis edilmiştir. Yerleşkenin büyük kısmı Alahan Köyü arazilerinin kamulaştırılması ile elde edilmiş olup Tayfur Sökmen Yerleşkesi resmi olarak o dönemin Alahan Köyü sınırları içerisinde bulunmaktadır. Tahsis ile birlikte yerleşkede yer alacak birimlerin binalarının inşaatları da yine aynı dönemde başlamıştır. 1993 yılından beri yapılaşma faaliyetleri halen devam eden yerleşkeye birimlerin taşınmaya ve yerleşmeye başlamaları ise 2000 yılında gerçekleşmiştir. 2001 yılında kurulup 2002 yılında Antakya kent merkezinde faaliyete başlayan Tıp Fakültesi'nin ve rektörlük binasının da 2009 yılında Tayfur Sökmen Yerleşkesi'ne taşınmasına kadar geçen süreçte yerleşkede sadece Ziraat Fakültesi ve Fen-Edebiyat Fakültesi ile merkez kafeterya binası (yemekhane) bulunmaktaydı. Dolayısıyla 2009 yılına kadar üniversitenin öğrenci yoğunluğu daha çok şu anki Mimarlık Fakültesi'nin bulunduğu merkez yerleşkede ve Antakya MYO'nun bulunduğu Derince Yerleşkesindeydi. Şekil 4'te Antakya kent merkezi ile HMKÜ ana yerleşkesi arasındaki ilişki görülürken Şekil 5'te ise çalışma alanı içerisinde yer alan yerleşimler (mahalleler) ile Tayfur Sökmen Yerleşkesi ve 3 km güneyindeki Derince Yerleşkesi'nin konumsal ilişkisi görülmektedir.[2] Bu yerleşimlerin idari sınırları içerisinde orman alanları ve tarım alanlarının da olduğu görselden de anlaşılmaktadır.

2009 yılından sonra Tayfur Sökmen Yerleşkesi'nde öğrenci yoğunluğunun artmaya başlaması ve 2013 yılında Hatay Büyükşehir Belediyesi'nin kurulmasının ardından başlangıçta çok fazla gündeme alınmamış bir konu hızla bölgeyi dönüştürmeye başlamıştır. Birimlerin Tayfur Sökmen Yerleşkesi'ne taşınmaya başladığı 2000 yılına kadar öğrenciler Derince yerleşkesinde bulunan kısıtlı yurt olanaklarından yararlanmaktaydı. Antakya MYO'nun bulunduğu Derince Yerleşkesi ile Tayfur Sökmen Yerleşkesi arasında 3 km'lik kısa bir mesafenin bulunması nedeniyle üniversite birimlerinin ana yerleşkeye taşınmasının ardından da öğrenciler yine bu olanakları kullanmaya devam etmişlerdir. Ancak bölgede öğrenci yoğunluğunun sürekli artması öğrencileri barınmak için çaresizlikle yeni olanaklar aramaya yöneltirken, bölgedeki arazi sahipleri ve yatırımcılar için de önemli bir fırsat sunmuştur. Özellikle 2009 yılından itibaren, 2013 öncesinde köy olan Alahan, Zülüflühan, Anayazı ve Derince mahalleleri ile 2013 öncesinde belde olan Serinyol mahallesi "yurtlaşma" yolunda hızlı bir yapılaşma sürecine girmiştir. Her ne kadar sınırları içerisinde üniversiteye ait bir birim olmasa da, Antakya MYO'nun bulunduğu Derince Yerleşkesi (Derince Mahallesi) ile Tayfur Sökmen Yerleşkesi (Alahan Mahallesi) arasındaki 3 km'lik kısa mesafe üzerinde bulunan Anayazı Mahallesi de bu hızlı yapılaşma sürecinden etkilenmiştir. Bu gerekçeler ile çalışma alanı olarak Derince, Anayazı, Alahan, Zülüflühan ve Serinyol mahalle sınırları içerisinde kalan alan belirlenmiştir. Sözü edilen mahalleler ve Tayfur Sökmen Yerleşkesinin ko-

[2] Görseldeki (Şekil 5) harita Hatay Büyükşehir Belediyesi'nden edinilen mahalle verileri kullanılarak ArcGIS'te Online Basemap ile yeniden üretilmiştir.

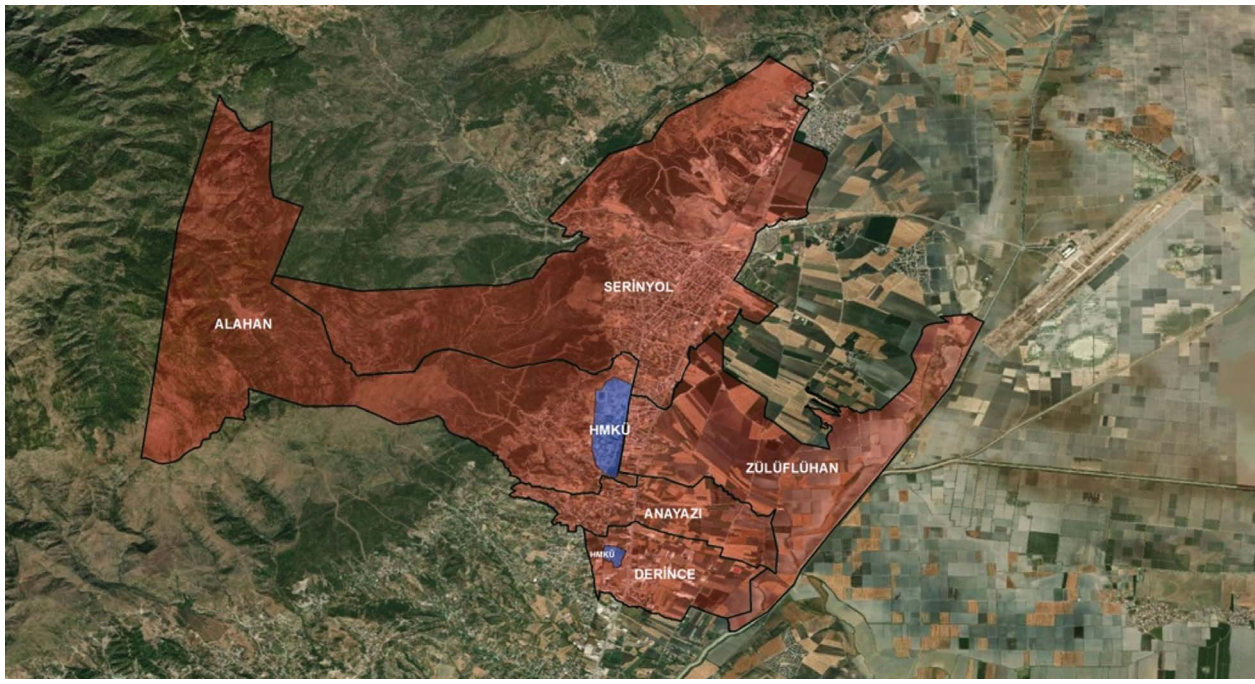

Şekil 5. Çalışma alanı içerisindeki mahallelerin birbirlerine ve yerleşkeye göre konumları.

numu ile 2009 yılına ve günümüze ait durumu Şekil 6'da görülmektedir. Rektörlük binası ve Tıp Fakültesi'nin yerleşkeye taşındığı 2009 yılından itibaren hem yerleşke içerisinde hem de yerleşke çevresinde özellikle kuzey yönlü yapılaşmanın arttığı bu karşılaştırmadan da anlaşılmaktadır.

Üniversitenin yeni yerleşkeye taşınması ile birlikte bölgenin eğitim düzeyinde artış yaşanması beklenmektedir. Bu öngörünün doğrulunu tespit edebilmek için TÜİK verilerine başvurulmuştur. Edinilen TÜİK verilerinin anlamlı bir bütün oluşturmasının önünde 6360 Sayılı yasa ile değişen idari sınırlar bir engel teşkil etmiştir. Buna karşın Şekil 6'da görüldüğü üzere çalışma alanını kapsayan[3] Alahan, Anayazı, Derince, Serinyol ve Zülüflühan yerleşimlerinde eğitim seviyesi yıllar içerisinde artış göstermiştir. Şekil 7'de en son bitirilen okul bilgileri yer almaktadır ve liseden önce bitirilmiş olan okul verisi öğrencileştirme tartışmasında ilgili bulunmadığı için kapsam dışında bırakılmıştır. TUİK'in Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) üzerinden elde ederek iletmiş olduğu veriler, kişinin ikametgâhını yaşadığı yere almış olmasına dayanmaktadır. Bu durumun lisans öğrencilerinin kayda değer bir kısmı için geçerli olmadığı da akılda tutularak Şekil 7 incelendiğinde öğrencileştirmenin ana itici gücü olan lisans öğrencilerinin sayısının oldukça düzenli olarak arttığı fark edilmektedir. 2008 yılında 4325 olan lise veya dengi okul mezunu sayısı 2019 yılında 7627'ye erişmiştir. Bir diğer göze çarpan boyut ise yüksekokul veya fakülte mezunu kategorisinin de istikrarlı olarak artış göstermesidir. Bu da HMKU'de lisansüstü eğitim gören öğrencilerin de yaşama alanı olarak bu bölgeyi tercih ettiğini gösterebilmektedir. Son olarak yüksek lisans ve doktora mezunlarında da devamlı bir nüfus artışı olduğu grafikten anlaşılmaktadır. Bu sonuç üniversite akademik personelinin de yaşamak için bu bölgeyi tercih edebildiği şeklinde yorumlanmaktadır. Derince mevkiinde yer alan üniversiteye ait personel lojmanlarının da bu artışta etkili olduğu söylenebilir.

Saha Çalışması Bulguları ve Tartışma

Saha çalışması kapsamında, yöntem bölümünde de değinildiği üzere bölgedeki konutlarda kalan öğrencilere bir online anket uygulanmış, sürecin tanıkları ve başlıca aktörleri ile de yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

2019–2020 eğitim öğretim yılında 1.438'i lisansüstü olmak üzere 24.511 kayıtlı öğrencisi bulunan üniversitenin Tayfur Sökmen Yerleşkesi ve Derince Yerleşkesinde (çalışma alanı içerisinde) öğrenim gören öğrenci sayısı yaklaşık 20.000'dir. Üniversite birimlerinin Tayfur Sökmen Yerleşkesine taşındığı günden bugüne bölgede pek çok devlet yurdu faaliyete girdiği gibi oldukça fazla sayıda da konut (apartman, tekil apart, site vd.) inşa edilmiştir. HMKÜ'nün resmi web sayfası üzerinden (2020) erişilen yıllara göre öğrenci sayıları bilgilerine göre bölgede T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü'ne bağlı hizmet veren yurtların tam kapasitesi

[3] Bu noktada tüm bu yerleşimlerin hepsinin çalışma alanını içerdiği iddia edilmemektedir. Buna karşın öğrencileştirmeden etkilenen bölgenin idari sınırları bu yerleşimleri kapsadığı için TUİK verilerinde sayılan beş yerleşimin bilgileri kullanılmıştır.

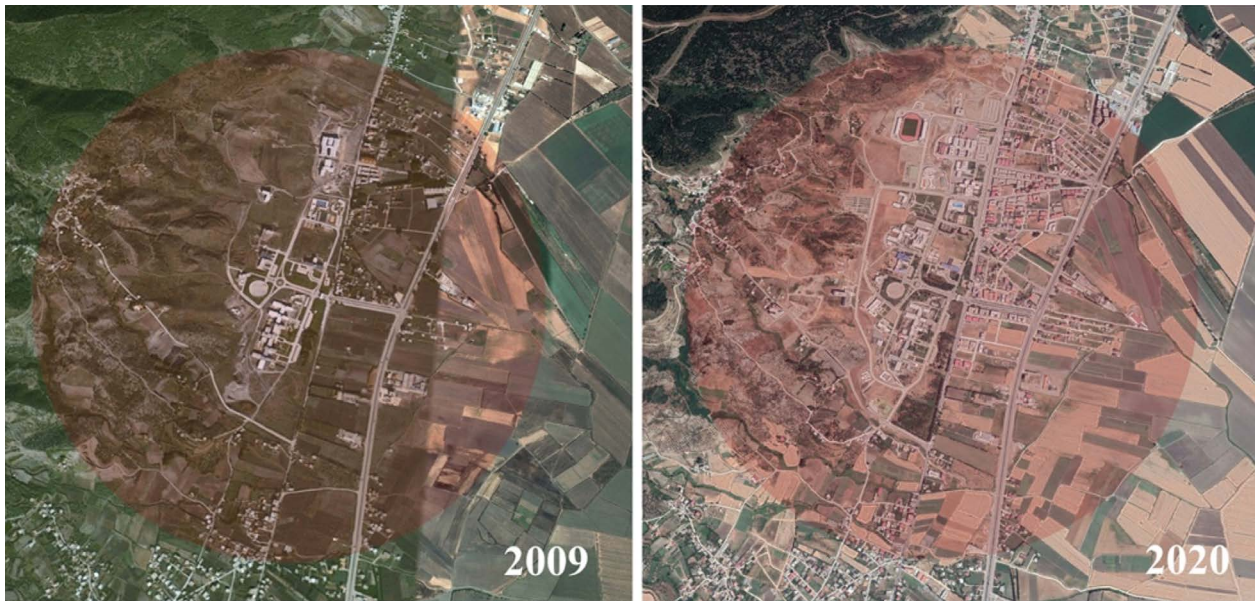

Şekil 6. Çalışma alanının 2009 ve 2020 yıllarındaki görünümü (Kaynak: GoogleEarth, 2020).

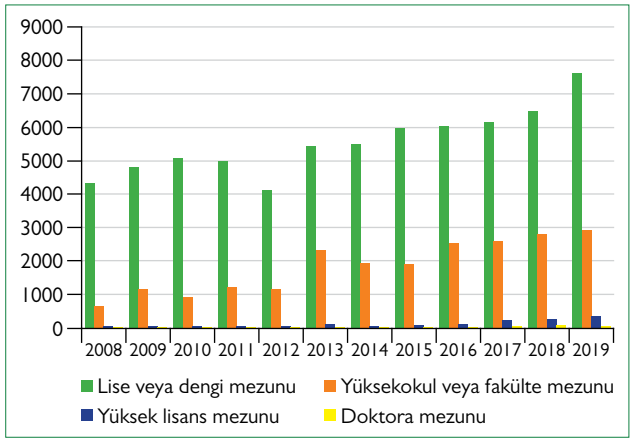

Şekil 7. Alahan, Anayazı, Derince, Serinyol ve Zülüflühan yerleşimlerindeki 2008–2019 yılları arasında eğitim seviyesinde görülen değişim (Kaynak: TUİK, 2020).

4365'tir. Yerleşkede öğrenim gören öğrencilerin barındıkları mekânlara ilişkin net rakamlar elde edememiş olmakla birlikte, yurt kapasitesi yerleşkede öğrenim gören öğrenci sayısından çıkarıldığında yaklaşık 15.000 öğrencinin çalışma alanındaki konutlarda barındığı kabul edilebilir. Bu kapsamda uygulanan 387 ankette öğrencilere kaldıkları konutun niteliği, neden o bölgede yaşamayı tercih ettikleri, şehir merkezine gitme sıklıkları ve ne amaçla şehir merkezine gittikleri, kaldıkları bölgenin yeterlilik durumu, güvenlik endişeleri olup olmadığı, yaklaşık aylık kira bedelleri ve kira artışları ile aylık gelirlerine yönelik sorular yöneltilmiştir.

Çalışma alanı içerisinde barınıp ankete katılan öğrencilerin %82,4'ü lisans, %14,7'si yüksek lisans, %2,9'u ise doktora öğrencisi olup tüm bu öğrencilerin %86'sı 18–24 yaş aralığındadır. Ankete katılanların %49,4'ü erkek, %50,6'sı kadındır. Yine ankete katılanların %30'u bir site içerisinde ikamet ederken %70'i site dışındaki konutlarda yaşamaktadır. Kiralık konutların %55'inin kira bedeli 501 ile 750 TL arasında değişmektedir. Kiralık evlerin site içerisinde olup olmaması ödenen kira değerlerini etkilemektedir. Buna göre site içinde ikamet etmeyenlerin %61,7'sinin kirası 501–750 TL aralığında iken bu kira diliminde olup site içerisinde yaşayanların oranı %40 olmaktadır. Site içinde yaşayanların %39'unun kirası ise 751–1.000 TL aralığında değişmektedir. Aynı fiyat aralığında olup site içinde yaşamayanların oranı ise %24,3 olarak çıkmıştır.

Site içerisinde yaşamayı tercih etmenin cinsiyete göre farklılığının olup olmadığı da yapılan anketlerden çıkan sonuçlardan biridir. Buna göre kadınların %34,2'si site içinde yaşamayı tercih ederken bu oran erkekler için %25,7 olmaktadır. Sitelerin güvenlik hizmetlerinin varlığı, içeri giriş ve çıkışlardaki denetim ikamet edenler için güvenlik duygusunu pekiştirmektedir (Şekil 8). Sorulan sorular arasında birden fazla seçeneğin seçilebildiği sitede yaşama nedeniniz nedir sorusuna güvenli olduğu cevabını verenlerin %74,6'sı kadındır. Her ne kadar yüz yüze görüşmelere ilişkin detaylı değerlendirmeler bu bölümün devam eden paragraflarında yer alıyor olsa da, bu noktada özellikle sitelerde sunulan hizmetlere ilişkin büyük yatırımcılardan edinilen bilgilerden bahsetmek yerinde olacaktır.

Yüz yüze görüşmeler kapsamında edinilen bilgilere göre bölgede kiralanan konutların hemen hepsi asgari düzeyde eşyaya sahip 1+1 ve 2+1 konutlardır. Antakya kent merkezinde ortalama konut büyüklüğü 120 m^2 iken bölgede son 20 yıldır ortalama büyüklüğü 45–55 m^2 arasında değişen birimler üretilmektedir. Kiralanan bu konutların kira bedeli içerisinde su, merkezi ısınma

Şekil 8. Çalışma alanında yer alan site ve apart çevresi görüntüleri – Temmuz, 2020.

ve internet giderleri dâhildir. Kira bedelleri ise site içerisinde ya da dışında olmasından bağımsız olarak bölgede 600–1.200 TL bandında seyretmektedir. Kiralanan birimin büyüklüğü (m^2) ve yerleşkeye yakınlık ile doğru orantılı olarak belirlenen kira bedellerinde ağırlık 650–850 TL aralığındadır. Ancak sitelerde, kira bedeline dahil olarak sayılan yukarıdaki hizmetlere ek olarak üst düzeyde güvenlik, okula servis ile ulaşma olanağı, çeşitli düzeylerde bakım-tamirat hizmetlerinin sunulması ve site kullanıcılarına özgü sosyal alanların (market, cafe-restoran, spor salonu, açık alanlar, eğlence mekânları vb.) bulunması söz konusu olmaktadır. Bununla birlikte sitelerde 3+1 konutlar da yer almakta ve özellikle aileler büyük daireleri tercih etmektedir. Genellikle öğrenci olmayan bu kiracılar site dışı alanlarda da kalabilmektedir ancak bölgedeki diğer birimlerde (tekil apartman ve apartlar) 3+1 daire bulma olanağı neredeyse yoktur. Dolayısıyla site olanakları öğrenci olmayan kiracılar için de caziptir. Tüm bu hizmetler tercih nedeni olmakla birlikte sitenin konumu (anayola ve yerleşke olanaklarına yakınlık gibi) da belirleyicidir.

Çalışma alanı içerisinde barınıp ankete katılan öğrencilerin yaklaşık %84'ü kiracı iken sadece %16'lık bir kesimi ailesine ya da kendisine ait birimlerde barınmaktadır. Bununla birlikte

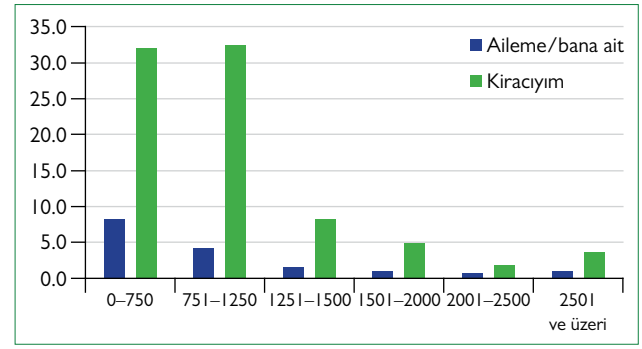

Şekil 9. Öğrencilerin kiracılık durumları ile aylık gelirleri arasındaki ilişki.

bu öğrencilerin aylık gelirleri ev sahibi ya da kiracı olmalarına göre çok büyük farklılıklar göstermemektedir. Ankete katılan öğrencilerin %77'sinin aylık geliri 0–1.250 TL bandında kalırken %7'sinin aylık geliri 2.000 TL ve üzeridir (Şekil 9).

Üniversite eğitimi öncesinde başka bir şehirde yaşarken üniversite eğitimi için Hatay'a gelenlerin kente geldiklerinde okula yakın bir bölgede yaşamaya çalışması anlaşılır olmakla birlikte, üniversite eğitimi öncesinde de Hatay'da, örneğin

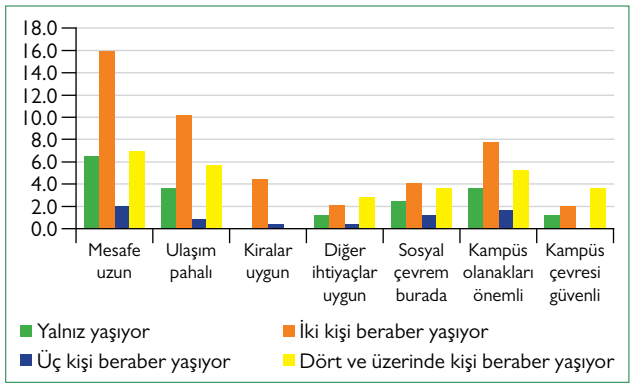

Şekil 10. Üniversite hayatı öncesinde de Hatay'da olup üniversite hayatı başlayınca çalışma alanında yaşamaya başlayanlar.

ailesi ile kent merkezinde yaşarken, üniversite hayatı başlayınca çalışma alanında yaşamaya başlayanların olması dikkat çekici olmuştur. Bu davranışı gösteren öğrencilerin gerekçeleri arasında yerleşkenin merkeze olan uzaklığının fazla olması ve ulaşımın masraflı olması ile yerleşke olanaklarından faydalanmayı önemli görmeleri başı çekmektedir. Üstelik bu öğrenciler 2 ve daha fazla kişi ile kaldıkları birimi paylaşıyor olmalarına rağmen yerleşke çevresinde yaşamayı tercih etmektedir (Şekil 10).

Ankete katılan öğrencilerin şehir merkezine gitme sıklıkları ile aylık gelirleri arasında doğrusal bir ilişki kurulamamış olup bölgede yaşayan öğrencilerin şehir merkezine gitme gerekçeleri arasında alış-veriş, sosyalleşme ve eğlence ile okul ile ilgili ihtiyaçlar öne çıkmaktadır.

Ankete katılan kişilere neden yerleşke çevresinde yaşadıkları sorulmuş ve birden fazla seçeneğin işaretlenebileceği belirtilmiştir. Şekil 11'de bu soruya verilen cevabın dağılımı görülmektedir. Öğrencileştirme süreçlerinde ulaşım giderlerinden kısmak ve aynı anda zamandan tasarruf etmek sıkılıkla karşılaşılan bir durum olarak bilinmektedir. Saha çalışması bu bilginin doğruluğu yinelemiştir. Ankete katılanların %72,1'i zaman kaybının önemli olduğunu düşünürken %55,3'ü ulaşım masraflarının yer seçim kararlarında önemli olduğunu söylemiştir.

Gerek site içinde gerekse site dışında ikamet edenlerin hemen hepsinin öğrenci olmayan komşusu bulunmaktadır. Sitede yaşayanların %91,4'ü, site dışında yaşayanların ise %87,8'i öğrenci olmayan komşusu olduğunu belirtmiştir. Bu durum yüz yüze gerçekleştirilen niteliksel görüşmelerle de örtüşmektedir.

Ankete katılan öğrencilere sorulan sorulardan bir tanesi de yaşadıkları çevrenin sosyalleşme ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadıkları olmuştur. Bu sorularla kent merkezine yapılan ziyaretlerin gerekçelerinin birlikte sorgulandığı grafikte "yaşadığım çevre sosyalleşme ihtiyacımı karşılamıyor" diyenlerin kent merkezine gitme sıklıkları ile gerekçeleri arasındaki dağılım Şekil 12'de gös-

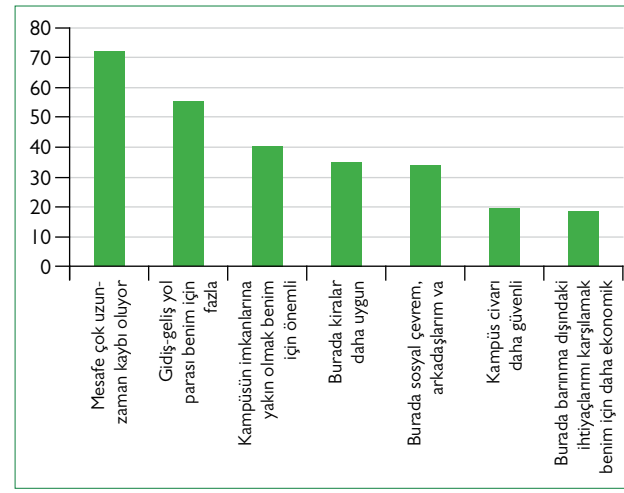

Şekil 11. Yerleşke çevresinde yaşama nedenleri.

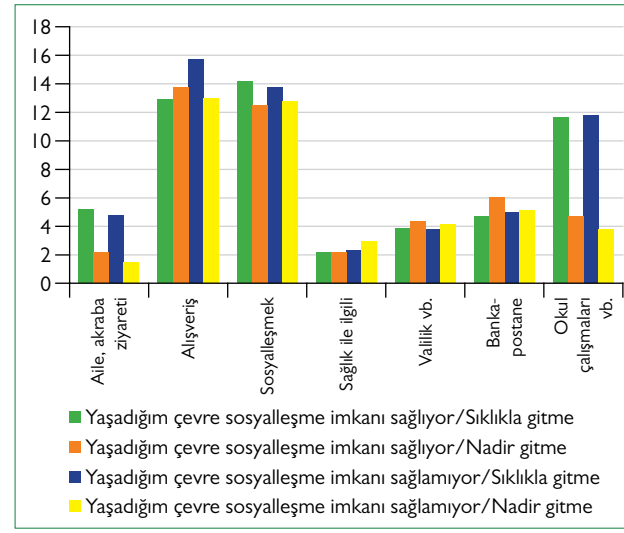

Şekil 12. Öğrencilerin kent merkezine gitme sıklıkları ve nedenleri.

terilmektedir. Buna göre bu öğrenciler sıklıkla kent merkezine alış-veriş ve sosyalleşmek amacıyla gitmektedirler. Nadiren gidenler de yine aynı amaçlarla kent merkezine gitmektedir.

Anketler dışında gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerde ise görüşmecilere bölgenin geçmişte nasıl bir yer olduğu, imar konuları, kurumların politikaları, geçmişte ve bugün arazi sahipliği ve arazi değişim değerlerinin ne olduğu ile mülkiyet durumu, yatırım kararlarının nasıl ve ne zaman alındığı, yerleşke çevresinin temel problemleri, sunulan hizmetler, bölgedeki konut tipleri, fiyatlar, kullanıcı profili, ruhsat durumları ve kurumların birlikte hareket edebilme kabiliyetlerine yönelik sorular yöneltilmiştir. 2018 yılı itibarı ile bölgede yaklaşık 500 apart olduğu ifade edilen görüşmelerde, sektör temsilcileri ve yatırımcılar kapsamında 1.496 (~1.500) konut için apart/site yöneticisi ya da sahibine ulaşılmıştır. Bölgede şu an esnaf ile birlikte 1300'e yakın sigortalı çalışanın olduğu ve ciddi bir "apart" sektörü-

nün oluştuğundan söz edilmektedir. Bu çerçevede gerçekleşen yüz yüze görüşmelerden elde edilen bulgular arasında en çok dikkat çeken konu geçmişten bugüne, özellikle de son 15–20 yıl içerisinde gerçekleşen arazi sahipliğindeki değişim ve arazi fiyatlarındaki artış olmuştur.

Görüşmeciler, Tayfur Sökmen Yerleşkesinin kurulmasından önce 2013 yılına kadar köy olan ve kırsal özellik taşıyan bölgedeki arazilerin tarla vasfında olduğunu ifade ederek, 2000 yılından itibaren arazilerin hızla el değiştirdiğini, yapılaştığını, metrekare fiyatlarının arttığını (bugünden bakılınca yaklaşık 20–30 kat), arazilerin köyün yerel halkından olan ilk sahiplerinin artık neredeyse bölgede hiç kalmadığını ve arazileri alanların (yatırımcıların) bölge dışından olduğunu belirtmişlerdir. Bölgede faaliyet gösteren alanın önemli aktörlerinden üçü ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu üç sermaye grubunun bölgede 1300'ün üzerinde konutu bulunmaktadır. Yatırımcı cephesinden süreci şöyle özetlemektedirler:

> "*Arsamızı büyüttük, imarımızın şeklini değiştirdik ve bu binaları buraya yaptık...*" (UA, erkek, 40)

> "*...apart yapılmaya karar verildikten sonra bu arsa alındı... burası köydü. Bu bölgenin tamamı tarlaydı, burası da tarlaydı. Sadece köy evleri vardı birkaç tane. Çok yoğun bir köy de değildi. Burası Zülüflühan diye geçiyor.*" (BO, kadın, 42)

> "*Bu binaların yapılabilmesi için devam etmeye karar verdikçe arsa alındı ve bina yapıldı. Arsalar farklı kişilerden alındı... Mesela sahiplerden Almanya'da olanlar vardı, başka yerlerde olanlar vardı, onların vasıtasıyla bize geçti. O da mesela daha önce birisinden almış yatırım amaçlı ama öncesini biz bilmiyoruz. Biz ikinci ya da üçüncü kişiyiz.*" (MÇ, erkek, 44)

Alandaki önemli aktörler (yüksek kapasiteli site işletmeciliği yapan ve aslında başka alanlarda da faaliyet gösteren şirket sahipleri) bölgede böylesi bir ihtiyacın olduğunu fark ettiklerinde bu türlü bir yatırıma girişmenin mantıklı olacağı kararını verdiklerini, ancak bu işi küçük çaplı yapmanın hem kârlı olmadığını hem de bölgenin yapılı çevre kalitesinde olumsuz etki yarattığını ifade etmektedir. Sermaye sahiplerinin kendi çıkarları doğrultusunda örgütlenebilme çabaları başka sektörlerde olduğu gibi öğrencilere konut sağlama amacı ile başlayan bu yatırımda da kendini göstermiştir. Sözü edilen aktörler özellikle üniversite yönetimin ve yerel yönetimlerin sürecin başında ciddi bir öngörüsüzlük ile yola çıktığını, yatırımcılarla işbirliği kurmaktan kaçındığını belirtirken sürece ilişkin görüşlerini "daha planlı, organize ve işbirlikçi bir süreç yönetimiyle yola çıkılsaydı bugün çok daha farklı ve nitelikli bir yapılı çevre elde edilebilirdi" şeklinde açıklamışlardır. Bu noktada, bölgede kendileri ile aynı sektör içerisinde yer alan yatırımcı ya da girişimciler ile çeşitli zamanlarda ve çeşitli şekillerde birlikte hareket etme ve işbirliği gerçekleştirme çabaları olduğundan bahisle özellikle küçük yatırımcıları (küçük ölçekli arsa sahipleri ve müteahhitleri) bu konuda ikna edemediklerini ve bir dil birliği sağlanamadığını vurgulamışlardır. Yine aynı büyük aktörler kuruluş aşamasında çeşitli büyüklüklerde arazileri satın alıp toplulaştırarak yatırım ölçeklerini büyüttüklerini ve kendi site alanları içerisinde daha "kaliteli" bir çevre (yeterli açık alan, siteye ulaşım bağlantıları, otopark, yapılar arası mesafe ve düzen, ortak kullanım alanları... gibi) yaratmaya yönelik çaba gösterdiklerini de belirtmişlerdir. Bu bağlamda yatırımcıların görüşleri şöyledir:

> "*Diğer arkadaşlarla bir araya geldiğimiz toplantılarda bunu gündeme getiriyorduk. Çünkü sektörün çok ciddi sorunları var, bir araya gelip bunları konuşuyorduk. Dernekleşelim falan diyorduk. Tamam, çok iyi, çok iyi ama ikinci aşama hiç gelmedi... Bunu yapabilirsek farklı kurumlarla daha ciddi daha dikkate alınır ve resmi bir şekilde görüşerek bu unsuru, bu baskı unsurunu oluşturabilirdik. Üniversite rektörümüzle yapabilirdik, belediye ile görüşebilirdik.*" (BO, kadın, 42)

> "*Oldu, defalarca. Hep başarısızlıkla sonuçlandı, bir yere varamadık. Çünkü neden varamadık, bireysel davranmayı çok seviyorlar. Bireysel davranınca da olmuyor. Biz tekil apartlar olmasın birleşilsin dediğimizde bu sefer biz onların haklarına tecavüz ediyormuşuz gibi algılıyorlar.*" (UA, erkek, 40)

Yüz yüze görüşmelerde elde edilen bir diğer önemli bulgu özellikle süreç içerisinde değişim gösteren kiracı profili ile ilgilidir. Her ne kadar sektördeki tüm yatırımcılar başlangıçta "öğrenci" hedefi ve fırsatı ile yola çıkmış olsa da, zaman içerisinde öğrenci barınma mekânlarına ilişkin mevzuatta ve ruhsat konularında yaşadıkları problemler gündeme geldikçe kiracı tercihleri değişmeye başlamıştır. Öyle ki, başlangıçta "öğrenci sitesi" olarak kurulan büyük işletmeler bile son dönemde artık tabelalarından "öğrenci" kelimesini kaldırmışlardır. Ancak bu durum belirgin bir kurum politikaları olmadığı anlamına da gelmemektedir. Kiracı olmak isteyenlerin ya öğrenci olmaları ya da devlet memuru olmaları beklenmekte, bununla ilgili belgeleri kira sözleşmelerine eklemeleri istenmektedir. Bu konu görüşülen tüm işletme sahipleri tarafından bir kurum politikası olarak dile getirilmiştir. Öğrenci dışı kiracılarda ağırlık polis, doktor, hemşire ve akademik personeldedir.

Bölgede öğrenci hedefli olarak inşa edilmiş konutların, site ya da tekil apart fark etmeksizin yaşadığı bir sorun alanı ruhsat ve birimlerin plandaki lejant ifadelerinin ne olduğu konularında karşımıza çıkmıştır. Bu konular kiracı profili değişiminin nedeni olarak da dile getirilmiştir. Birimlerin plandaki ifadelerinin ne olması gerektiği (konut mu, ticaret mi, konaklama/turizm mi, yurt/eğitim mi... gibi) konusundaki belirsizlik nedeniyle işletme

sahipleri bir dönem İl Kültür Turizm Müdürlüğü ile, bir başka dönem İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile, sıklıkla da belediyeler ile muhatap olmuşlardır. Bu konudaki belirsizlik halen çözülmemiş olmakla birlikte, işletme sahipleri hâlihazırda bölgenin 1/1.000 ölçekli uygulama imar planlarının hazırlanması sürecinin devam etmesi ve hareketli gündem nedeniyle konunun bir süreliğine askıya alınmış olabileceğini belirtmişlerdir.

Yüz yüze görüşmelerde edinilen ve önemli görülen bir diğer bilgi de yine planlama süreçleri ile ilgili olmuştur. Bölgenin imar ve inşası süreçlerinde yaşananlara ilişkin planlama tarafından ve işletmeci tarafından edinilen bilgiler aşağıdaki bire bir ifadelerle özetlenebilir:

> "*Parsel bazında işler oluyordu evet, yoğunluk artışı, kat artışı ya da ne bileyim ayrık nizam mesela, onu blok nizama çevirip arka bahçeyi yan bahçeyi falan azaltmaya yönelik değişiklikler oluyordu yani.*" (AA, erkek, 39)

> "*Arsamızı büyüttük, imarımızın şeklini değiştirdik ve bu binaları buraya yaptık...*" (UA, erkek, 40)

Sonuç – Serinyol / Antakya Örneğinde Öğrencileştirme Süreci

Soylulaştırma gibi öğrencileştirme kavramı da ilk olarak İngiliz kentleri üzerinden yazına girmiştir. Soylulaştırma tanımının yapıldığı günden bugüne kavramın tanımı değiştiği gibi görüldüğü coğrafya da çeşitlilik göstermeye başlamıştır. Benzer bir durumun öğrencileştirme için de olduğunu bu çalışmanın saha bulguları göstermektedir. Öğrencileştirmenin görüldüğü Antakya'nın Derince, Anayazı, Alahan, Zülüflühan ve Serinyol mahallelerinde konutların öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda yaşadığı bir dönüşümden bahsetmek yerine öğrencilere göre baştan yapılan konutlar söz konusudur. Çalışma alanı, kırsal özellikte küçük yerleşim birimlerinden oluşmakta iken, kısa süre içerisinde başta öğrenciler olmak üzere devlet memurlarına da barınma hizmeti veren bir alt bölge halini almıştır.

Üniversite eğitimi alabilmek için çok sayıda öğrencinin bir araya geldiği yerleşimlerde bu yoğunluğun mekânsal, sosyal ve ekonomik etkileri yaşanmaktadır. Tüm bu etkiler için de yazında öğrencileştirme kavramsallaştırması kullanılmaktadır. Öğrencilerin oluşturduğu bu yoğunluk Serinyol/Antakya örneğinde, kırsal bir bölgenin hızlı dönüşümünü getirmiş, kentin geleneksel konut tipolojisinin dışında daha küçük metrekarelere sahip konut inşaatları başlamıştır. Günümüzde de bu durum devam etmektedir. Öğrenci taleplerinin oluşturduğu başta konut olmak üzere diğer hizmet ihtiyaçlarını karşılayabilmek için sermaye sahiplerinin, yerleşke çevresindeki arsaları o dönemin köylülerinden tarla vasfındaki arazi fiyatının oldukça üzerinde ama yine de kendi projeleri için uygun fiyattan aldıkları ve daha yüksek bir gelir grubu olarak alanı dönüştürdükleri görülmüştür. Bu sermaye sahipleri arasında tek seferde 300'den fazla konut inşa edebilecek güçte olanlar bulunmaktadır. Böylece dışarıdan gelen yüksek gelir grubu yatırım amacı ile sermayesini alanda değerlendirmeye başlamış, düşük gelir grupları alanı terk etmiş ve bu da beraberinde kırsal alanın peyzajının değişmesine neden olmuştur. Apartlar büyük oranda inşa edildikten sonra dahi öğrencileştirmenin devam etmesiyle beraber gayrimenkul fiyatları artmıştır. Sonuç olarak kırsal alanda yaşanan bu öğrencileştirme süreci alanın peyzajını, toplumsal yapısını, üretim ilişkilerini temelden değiştirmiştir. Bu özellikleri ile öğrencileştirme ile soylulaştırma arasında Davidson ve Lees'in belirttiği kıstaslarda benzerlikler kurmak mümkündür.

Yazında tartışıldığı üzere, öğrencileşen mekân üniversite yerleşkesine yakın bir yer olurken, yerleşkeye aynı yakınlıkta olan bir başka alan öğrencileştirme sürecinin dışında kalabilmektedir. Öğrenciler kendi kültürel kodlarına yakın yerlerde bir araya gelme eğilimindedirler (He, 2015). Saha çalışması bulgularından yola çıkarak, bu durumun Antakya örneğinin aksine yapılaşmış bir çevre için söz konusu olduğunu söylemek mümkündür.

Çalışma alanı öğrencileşmiş olmasına karşın öğrencilerin barınma dışındaki çok temel ihtiyaçlarını karşılamaktan da uzaktır. Alanda yer alan sosyal ve fiziki donatı eksiklikleri gerek uygulanan anketlerde gerekse yüz yüze görüşmelerde sıklıkla dile getirilmiştir. Ankette, yerleşke çevresinin sosyalleşme ihtiyaçlarını karşıladığını söyleyenler dahi düzenli olarak Antakya kent merkezine alış veriş, sosyalleşme, eğlence gibi gerekçelerle gitmektedir. Bu durum sürecin dinamikliğini gösterirken bir yandan da alanın öğrencileştirme seyrinin devam ettiğinin ve öğrencilere hizmet etmek üzere yeni hizmet mekânlarının açılabileceğinin de bir göstergesidir. Alanın büyük çoğunluğunun öğrencilerden müteşekkil olması kent merkezinde öğrencileşmiş bölgelerde yaşanan gerilimlerin burada daha az görünür olmasını beraberinde getirmektedir. Şekil 7'deki grafikte görüldüğü üzere öğrencileşmenin yaşandığı ve çalışma alanı içerisinde bulunan beş yerleşim birimi için artan eğitim düzeyi oranı dikkate değerdir. Üniversitelerin kurguları gereği lisansüstü öğrenci sayıları lisans öğrenci sayılarının yanında oldukça az sayıda kalmaktadır. Bu durum HMKÜ için de geçerlidir. 2019–2020 eğitim öğretim yılında öğrenci sayısının yaklaşık %6'sı lisansüstü eğitim almaktadır. Bahse konu yerleşimlerin lise ve dengi mezunu oranı 2008'den 2019'a %76'nın üzerinde artış göstermiştir. Diğer yandan yapılan görüşmelerde apart işletmecilerinin vurguladıkları üzere artan bir memur nüfusu bölgede ikamet etmeye başlamıştır. Alanın ilk ikamet edenlerinin öğrenci, sonradan gelenlerinin memurlar olması, yazındaki öğrenciler ile "diğerleri" arasında yaşanan gerilim temasının saha çalışmasında düşük oranda çıkmasının sebeplerinden biridir.

Öğrencilerin kente kattığı ekonomik değer kırsal bir bölgenin imara açılıp hızla yapılaşmasına ve sermaye sahiplerinin toprağa yatırım yaparak sermaye birikimlerini artırmalarına sebep olarak dönüştürücü rol oynamıştır. Öğrencilerin alanda eğitim hayatları süresince kalmalarına karşın toplam öğrenci nüfusunun sürekli olarak kendini yenilemesi sebebiyle yarattıkları etki kalıcı olmaktadır. HMKÜ Tayfur Sökmen Yerleşkesi sahası, yer seçimini kırsal alanda yapan bir üniversitenin yakın çevresindeki kırsal peyzajı, sosyal yapıyı ve ekonomik yapıyı soylulaştırma olarak adlandırılabilecek şekilde nasıl değiştirdiğinin iyi bir örneğidir.

KAYNAKLAR

Allinson, J. (2006). Over-Educated, Over-Exuberant and Over Here? The Impact of Students on Cities. Planning, Practice & Research, 21(1), 79-94.

Bridge, G. (2001). Estate Agents as Interpreters of Economic and Cultural Capital: The Gentrification Premium in the Sydney Housing Market. International Journal of Urban and Regional Research, 25(1), 87-101.

Butler, T., Lees, L. (2006). Super-Gentrification in Barnsbury, London: Globalization and Gentrifying Global Elites at the Neighbourhood Level. Transactions of the Institute of British Geographers, 31(4), 467-487.

Chatterton, P. (1999). University Students and City Centres – The Formation Of Exclusive Geographies: The Case of Bristol, UK. Geoforum, 30(2), 117-133.

Cloke, P., Thrift, N. (1990). Class Change and Conflict in Rural Areas: Global Processes and Their Responses. T. Marsden, L. Philip, & W. Sarah (Ed.), Rural Restructuring, içinde (s.165-181). Londra: David Fulton Publishers.

Davidson, M., Lees, L. (2005). New-Build 'Gentrification' and London's Riverside Renaissance. Environment and Planning A, 37(7), 1165-1190.

Glass, R. (1964). London: Aspects of Change. Londra: MacGibbon & Kee.

Google Earth. (2020). https://www.google.com/earth/ Erişim Tarihi: 03.07.2020

Gotham, K. F. (2005). Tourism Gentrification: The Case of New Orleans' Vieux Carre (French Quarter). Urban Studies, 42(7), 1099-1121.

Hamnett, C. (2000). Gentrification, Postindustrialism, and Industrial and Occupational Restructuring in Global Cities. G. Bridge & S. Watson (Ed.), A Companion to the City, içinde (s. 331-341). Oxford: Blackwell.

Harvey, D. (2014). Seventeen Contradictions and The End of Capitalism. Oxford: Oxford University Press.

He, S. (2015). Consuming Urban Living in 'Villages in the City': Studentification in Guangzhou, China. Urban Studies, 52(15), 2849-2873.

Hubbard, P. (2009). Geographies of Studentification and Purpose-Built Student Accommodation: Leading Separate Lives?. Environment and Planning A, 41(8), 1903-1923.

Lees, L. (2003). Super-Gentrification: The Case of Brooklyn Heights, New York City. Urban Studies, 40(12), 2487-2509.

Lees, L., Slater, T., Wyly, E. (2008). Gentrification. Londra: Routledge

Ley, D. (1996). The New Middle Class and The Remaking of The Central City, Oxford: Oxford University Press.

Munro, M., Turok, I., Livingston, M. (2009). Students in Cities: A Preliminary Analysis of Their Patterns and Effects. Environment and Planning A, 41(8), 1805-1825.

Rugg, J., Rhodes, D., Jones, A. (2002). Studying a Niche Market: UK Students and the Private Rented Sector. Housing Studies, 17(2), 289-303.

Sassen, S. (1991). The Global City: New York, London and Tokyo. New York: Princeton University Press.

Savage, M., Warde, A. (1993). Urban Sociology, Capitalism and Modernity. Hampshire: Macmillan International Higher Education

Smith D.P. (2002). Patterns and Processes of 'Studentification' in Leeds. Regional Reviews, 11, 17–19.

Smith, D. P. (2005). Studentification: The Gentrification Factory. R. Atkinson & G. Bridge (Ed.), Gentrification in a Global Context içinde (s. 72-89). Londra: Routledge.

Smith, D. P., Phillips, D. A. (2001). Socio-Cultural Representations of Greentrified Pennine Rurality. Journal of Rural Studies, 17(4), 457-469.

Smith, N. (2002). New Globalism, New Urbanism: Gentrification as Global Urban Strategy. Antipode, 34(3), 427-450.

Taş, B., Türkan, O. (2016). Üniversite Öğrencileri İkametgah Durumu ve Şehir İlişkileri: Çankırı Örneği. Journal of International Social Research, 9(47), 403-410.

Tuncer, T., İslam, T. (2017). Yeni Bir Soylulaştırma Formu Olarak Öğrencileştirme (Studentification): Bosna-Hersek Mahallesi'nde (Konya) Değişen Mahalle İçi Dinamikler. Planlama Dergisi, 27(3), 303-313.

T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu. (2020). KYK Hatay İl Müdürlüğüne Bağlı Yurtlara Ait Bilgiler. http://www.mku.edu.tr/files/1351-4451e580-5ac8-4e00-99e6-fb8a90377065.pdf Erişim Tarihi 30.07.2020

TÜİK. (2020). Adrese Dayalı Nüfus Sayımı Verileri. Türkiye İstatistik Kurumu. Ankara.

Urry, J. (1995). A Middle-Class Countryside. M. Savage & B. Tim (Ed.), Social Change and the Middle Classes içinde (s. 205-219). Londra: UCL Press.

Yılmaz, C. (2011). Anadolu Kentlerinin Öğrencileşmesi: Başka Bir Kentleşme Deneyimi. Sosyoloji Dergisi 25, 1-17.

YÖK. (2020). Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi Verileri. https://istatistik.yok.gov.tr/ Erişim Tarihi 30.07.2020